

Fjällkon

SVENSK FJÄLLRASAVELS TIDSKRIFT nr 2 Juni 2010

Kallelse till årsmöte sid 5

Bild från Gårdsmejeri Ostbiten

9057 Lina (15 Link - 1034 Linus) Foto: Kristina Torén

Innehåll

Bilder från Gårdsmejeri	
Ostbiten.....	2
Ordförande har ordet	3
Föreningsadresser	4
Redaktörsord.....	4
Kallelse till årsmöte.....	5
Min praktik på mjölkfarm.....	6
När ska jag kolla hypoplasi...?	7
Epigenetik.....	8-10
Norgeresa.....	10
Fjällnära träffen	11
Tjursidor.....	12-14
Bidragsregler	15
Snökung	16
Kommentar till "Mycket ska man höra"	16
Gårdsmejeri Ostbiten.....	17-19
Lite om att mjölka.....	20-21
Livdjursannonser	22
Mer bilder från	
Gårdsmejeri Ostbiten.....	23-24

Tidningen Fjällkon

Redaktör:

Kristina Torén

Stagneliusvägen 23, 6tr

112 59 Stockholm

tel/fax, kväll: 08/656 88 09

e-post:kristina.toren@comhem.se

Ansvarig utgivare:

Robert Nilsson

Tryck:

Kph Trycksaksbolaget AB, Uppsala

Tidningen Fjällkon är Svensk Fjällrasavels medlemstidning som ges ut ca 4 ggr per år. Däremellan skickas aktuell information ut.

Annonseringen med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes/Säljes" är gratis för medlemmar.

Samtliga artiklar i Tidningen Fjällkon är författade av redaktionskommittén om ej annat anges. Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel, utan är författarnas egna.

Tidningen får i korta drag citeras om källan anges. Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806

Utgivningsbevis PRV nr 21560

Medlemsavgift:

300,- insättes årligen helst på

Svensk Fjällrasavels BG 5361-8070.

PG 833 53 62-3 går också bra.

OBS! Skriv ditt namn och adress!

gpr/4302

ORDFÖRANDE HAR ORDET

Sverige från sådd till skörd.

Är det månne vid denna tid som man upplever att det är som mest skillnad mellan nord och syd i lantbrukssverige? Här uppe i Norrbotten försöker vi så smått i panik få ner den sista spannmålen och grönfodret i jorden efter den blötaste och kallaste våren på länge, medan man i Skåne och en bra bit upp i södra Sverige skördar vall för fullt och väl i stort sätt är färdig med första skörden av ensilage. Det är som vi konstaterat så många gånger ett rejält avlångt land vi lever i!

Årets stämma är lagd i den ena ändan av detta land och jag hoppas att så många som möjligt kan ta sig till Skåne och vara med på stämman. Vi behöver så många medlemmars synpunkter som möjligt med oss inför det nya året. Vi valde bort föreningsstrukturen från den gamla SKB-föreningen med kretsar som väljer ombud till stämman för vi ville ha en så direkt kontakt med medlemmarna som möjligt. Men då kräver ju det att det kommer medlemmar till stämman annars blir det klen med direktkontakt. Systemet med kretsar har både för och nackdelar på samma sätt som det nuvarande systemet har med att alla medlemmar som kommer till stämman har rösträtt och kan göra sin röst hörd. Vi har ännu inte fått in någon motion till stämman så vill du lämna förslag som ska behandlas på årsmötet så brådskar det.

Till nästa nummer så ska vi ändra på ordförandespalten för eftersom jag ändå måste skriva så mycket i tidningen så känns det smått löjligt att skriva även denna. Så vi ändrar denna spalt till att de olika styrelsemedlemmarna får formulera det som känns viktigt för dom och så får ni lite mer vetskap om vad dom står för och tänker på. Den nyordningen får gälla åtminstone så länge som jag är kvar som ordförande. När vi ändå är inne på tidningen så vill jag tacka för de bidrag som insänts av medlemmarna till detta nummer och de förra. Det är så viktigt att vi får fler som kan medverka med sina alster i tidningen. Det gör inget om det är enkelt, skriv om din favoritko, en spännande person du mött eller vad som helst!! Ditt bidrag är välkommet!

Väl mött i Skåne!

Robert Nilsson

Omslagsbilden:

Några ungdjur hos Karin & Håkan Lundqvist Strömberg
Foto: Kristina Torén

Svensk Fjällrasavel

hemsida www.fjallko.se

Ordförande:

Robert Nilsson
Övre Svartlå 515
961 98 Boden
tel: 0928-401 06
fax: 0928-402 10

Revisor:

Lennart Olofsson
St Bredäng 10
461 95 Trollhättan
tel: 0520-42 32 90

Revisorssuppleant:

Tove Undin
Västerlän 98
424 35 Angered

Livdjursförmedling:

Mårten Dahlberg
Mariebergsgård 1296
872 96 Bjärträ
tel: 0612-532 67
fax: 0612-531 07
OBS! Tel. tid måndagar
12-13

Stambokföring:

Göran Lundström
Hagby-Focksta 14
740 20 Vänge
tel: 070-593 66 13
mail: goran.lundstrom@ya-
hoo.se

Renrasighetsintyg

Robert Eklundh
Kanalvägen 904
811 95 Järbo
tel/fax: 0290-705 25

Fjällnära kommitté:

Ivan Eriksson (s. k.)
Torsvi Svanviken
745 99 Enköping
tel: 0171-830 35
Lars-Göran Lindgren
Ann Andersson

Avelskommitté

Thomas Lundholm
Göran Lundström
Robert Nilsson

Tidningen Fjällkon

Redaktör:
Kristina Torén
Stagneliusvägen 23, 6tr
112 59 Stockholm
tel: 08-656 88 09, kväll

Ansvarig utgivare:

Robert Nilsson

Vice ordförande:

Robert Eklundh
Kanalvägen 904
811 95 Järbo
tel/fax: 0290-705 25

Kassör:

Siw Andersson
Medle 122
931 98 Skellefteå
tel/fax: 0910-77 01 42

Sekreterare:

Evy Schale
Killhult
312 98 Våxtorp
tel/fax: 0430-311 18

Ledamöter:

Louise Lindqvist
Andersfors 5797
820 70 Bergsjö
tel: 0652-530 33

Thomas Lundholm

Brottan
820 77 Gnarp
tel: 0652-207 00

Annelie Söder

Kläcklinge Lyckan
355 96 Kalsvik
tel: 0730-59 46 95

Suppleanter:

Göran Lundström
Hagby-Focksta 14
740 20 Vänge
tel: 070-593 66 13

Josefin Kallin

Rössjö 206
893 95 Sidensjö

Simon Sundvall

Gärde 50
930 10 Lövånger
tel: 0913-58 00 74

Valberedning (s. k.)

Jan-Erik Spånberger
Humlekulla
578 92 Aneby
tel: 0380-430 64

Redaktörsord

Hej!

Här kommer nr 2 av Fjällkon 2010!

Här bredvid hittar ni kallelsen till årsmötet! Hoppas att ni bokat in de dagarna i kalendern!

Har finns ett gårdsreportage från gårdsmejeriet Ostbiten, lite mer om könskörtelhypoplasi, rapport från den Fjällnära träffen m.m. Dessutom kallelsen till årsstämman 29 - 31/7 på nästa sida. Notera att sista anmälningsdag är den 11/7! Till detta nummer har det kommit flera artiklar, tyvärr har artikelförfattarna inte skickat med några bilder för att illustrera texten i artiklarna.. Så därför är det dåligt med bilder i detta nummer.

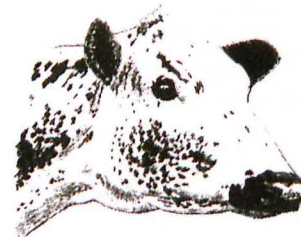
Just som jag tänkt avsluta arbetet med denna tidning ringer min bror och ber om hjälp med trillingarna, de är nu tre år och pratar och ställer sådana där frågor som bara barn gör... De har fått träffa min katt Signe (som motvilligt låg still och lät sig klappas) och undrar mycket över vad hon gör när jag är hos dem, en dag när jag skulle gå hem, sa jag att jag måste hem och städa, då fick jag frågan: - skräpar Signe ner mycket? Visst är det härliga!

Hoppas nu att sommaren kommit för att stanna ett tag, så att man kan bada, sola och lata sig när man är ledig. Själv får jag dock inte semester förens i slutet av augusti...

Hoppas också att ni får in hö och enslilage m.m. så att det räcker hela vintern!

Ha det så bra!

Kristina

Svensk Fjällrasavel

KALLELSE TILL ÅRSSTÄMMA

29/7 - 31/7 2010

Härmed kallas medlemmarna i Svensk Fjällrasavel till årsstämma 29/7 - 31/7 2010 på Forsakarsgården, Degeberga, Skåne

Preliminärt stämmoprogram

29/7 - 31/7

Incheckning Forsakarsgården den 29:de från och med kl 13.00

15.00 Välkomsthälsning

16.00 Föreningsinfo

19.00 Kvällsmat

30/7

Frukost

Utfärd med buss

12.00 Lunch

Eftermiddagsfika

19.00 Helstekt gris med underhållning

31/7

Frukost

9.30 Årsmötesförhandlingar

Efter förhandlingarna avslutas mötet.

Pris: 2000 kr per person

Kontakta Håkan om ni behöver hjälp med transport från flyg och tåg samt vid intresse av förlängd vistelse på Forsakars gårdens bed and breakfast. Tel: 070-3222257

Vägbeskrivning: 25 km S Kristianstad. Följ väg 19 till Degeberga och sväng av söderut till Forsakarsgården.

Sista anmälningsdag är 11/7 och anmälan göres till Håkan Andersson, 070-3222257, eller Expeditionen: Kristina Torén, 08-6568809, kväll el. 070-3031336

Mvh

Håkan

Min praktik på en mjölkfarm i Wisconsin.

Min praktik på en mjölkfarm i Wisconsin för fyrtio år sedan innebar att jag fick en ny dimension i mitt intresse för avelsarbete med kor. Att betrakta kon som en helhet där delarna samvarierar på olika sätt var helt nytt för mig och har varit avgörande för mitt sätt att bedöma hur en bra ko skall se ut.

Mycket har förändrats till det bättre och överlag så är alla i branschen överens om exteriörkraven på en bra mjölkko. När jag började med fjällkor och köpte djur från alla möjliga håll så fann jag att kor med vissa härstamningar överlag hade en bättre exteriör standard. Jag tyckte att vissa djur utan tvekan var av ren showklass! Tyvärr fann jag att rasen är så varierande att bedriva exteriöravel med tanke på utställningar var fullständigt omöjligt. Raser som Holstein eller Jersey är betydligt homogenera (eller enkelspårigare, välj själv) och att bedriva show-avel med Fjällkor är därför en verklig utmaning.

Fjällrasens stora exteriöra variation kan ibland slå helt fel. Risiga juverformer är inte bara ett tecken på usel juverform utan kan ofta härledas till obalans i övriga kroppsfunktioner såsom hastrånga rörelser som knuffar juvret framåt vid varje steg. Hastrånga rörelser kan bero på att korsets form ger ett sådant rörelsemönster. Ett sluttande kors är vanligt hos lantraser över hela världen och samma gäller Fjällrasen. Orsaken är enkel. Lätta kalvningar. Men hos en väl fungerande mjölkko är ett kort, kraftigt sluttande kors ett problem. Jag minns väl en riktig typko jag hade. Jag kan beskriva henne så här:

Lång kropp. Trång i bröstet. Korta branta revben. Lång länd. Kort sluttande kors. Något hastrång. Kort, lågt anfäst juver med drygt decimeterlånga konformade spenar.

Resultatet blev förödande. Så fort kon fick litet mjölk i juvret så närmade sig spenarna marken. Men att bara fokusera på att betäcka en sådan ko med en tjur som ger bra juver är otillräckligt. Man måste skapa balans mellan olika kroppsdelar. Låt mig beskriva en ko med god exteriör:

Lång kropp. Tillräcklig bredd och djup i bröstet för lungor och ben. Långa välvda bakåtlutande revben för att skapa djup och volym, ge plats för inälvorna. En kort länd för en stark rygg. Ett långt och brett kors med måttlig lutning. Ett högt anfäst bakjuver. Raka (bakifrån sett), rätt vinklade ben (från sidan).

Man kan på bara en generation, från mor till dotter, förändra förutsättningarna bara genom att använda en tjur som nedärver "rätt" egenskaper. En av de kor jag tyckt bäst om är en Bill-dotter jag köpte begagnad från KG Hedling. Hon hade just den skelettyp som jag beskriver här ovan. Det jag mest reagerade på var korsset. Det var långt, brett och "takat", med måttlig lutning och gav en bred gång för bakbenen vilket därmed gav

utrymme för ett mjölkstint juver utan att skapa problem för henne. Då jag sedan länge haft som vana att med armbågen till fingertopparna mäta korsets längd fann jag att hennes kors var längre än korsen på de största Holsteinkorna. Men vad har korsset för betydelse på en mjölkko som skiljer sig från en amko? Däri ligger en hela förklaringen. En mjölkko skall bära med sig ett antal liter till en central mjölkmaskin. En amko har mjölkmaskinen springande runt benen.

Juvrets anfastning mot kroppen är avgörande för mjölkkons förmåga att tåla den belastning som hon måste klara. Juvret kan beskrivas som en delad ligamentjutesäck där mittenligamentet sitter fäst mitt i korsset och säckens yttre fästpunkter sitter i korsset innanför lårlederna. När man funderat på detta så inser man att ett smalt kors inte kan ge utrymme för ett stort juver. Men sedan måste man lägga in korsets längd i tanken. En mycket hög anfastning bak är kanske mer en showfiness än rent praktiskt behov? Och ett extremt långt fram anfäst framjuver är rent felaktigt då juvrets upphängning och stöd är korsset, säckens fäste. Den del av framjuvret som, vid vertikalt ögonmått, sitter fäst vid buken framför korsset, som ibland syns hos Jersey, är därmed en, för kon, skadlig överdrift. Så därmed börjar min bedömning med att mäta korsets längd med armen för att få ett grepp om djurets förmåga.

I Sverige är intresset svalt för att mäta korsets längd. Till min förvåning så noterade jag häromdagen att i katalogerna om de franska Normandiska tjurarna finns uppgifter om tjurarnas nedärvning av korsets längd. Prova gärna att själva mäta korsset på korna så finner ni snart att de varierar väldigt.

Thomas Gunnarson

När ska jag kolla om Fjällros har hypoplasi?

Det har kommit in önskemål om att förtydliga när det är enklast att kolla upp äggstockarna på sina djur för att veta om dom är normalt utvecklade.

Enklast att kolla äggstockarna är det någon månad efter kalvningen fram till att kon eller kvigan semineras. Kvigor kan man kontrollera från ca 1 års ålder, är dom småväxta kan man vänta till 15 månader. En alldeles nykalvad ko är inte lämplig att känna på för då är äggstockarna fortfarande inaktiva efter kalvningen. Kon har ju inte brunstat under dräktigheten så äggstockarna är liksom i viloläge då. Ofta börjar kon brunsta med den ena äggstocken så man kan behöva känna en gång till för att kunna bedöma om båda äggstockarna är normala.

Vad är då en normal äggstock?

Ja, en underutvecklad äggstock känns ibland tunn, spolformad och fast, andra gånger känns den platt och mjuk. Men det som förenar dom är att det aldrig känns några äggblåsor eller gula kroppar på dom. Undersöks den flera gånger så känns den alltid likadan. Så en god rutin är att göra anteckningar om äggstockarna på de djur ni undersöker och speciellt om nåt känns konstigt. Ta då och kolla om det ändrat sig till nästa gång.

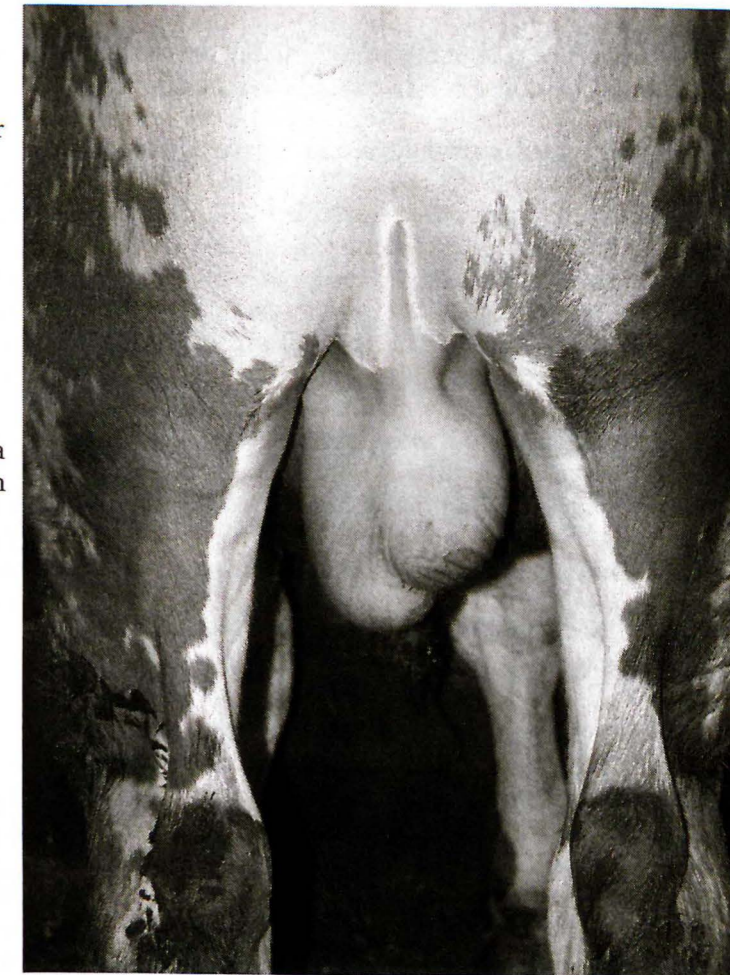
I vissa fall kan ena sidan av äggstocken, vanligen den inre polen vara helt underutvecklad. Resten av äggstocken kan vara något uppdriven och ärtstor. Det är en så kallad partiellt hypoplastisk äggstock. En sån kan ha äggblåsor och gula kroppar men med dålig storlek.

Sen finns det ytterligare övergångsformer från partiellt hypoplastisk till en helt normal äggstock och det är bara en erfaren seminveterinär eller en husdjurstekniker som kan säga vad som är vad i det fallet.

Är djuret enkelsidigt hypoplastiskt så är det nästan av någon anledning alltid på vänster sida och det är ytterligt sällsynt att djur med färgade sidor har könskörtelhypoplasi.

Tjurarna då?

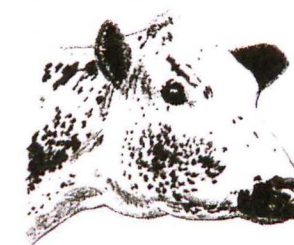
Där är det lättare att se eftersom det oftast syns på utsidan. Det enda som är lurigt med tjurarna är om man har otur och får en dubbelt partiellt hypoplastisk tjur för dels så finns båda testiklarna och är lika stora så vid en hastigt titt så ser det normalt ut. Har man tur att ha en annan lika gammal tjur så kan man jämföra testikelstorleken och ser då att en sån tjur har mindre testiklar än en normalt utvecklad tjur. Tyvärr kan man få djur dräktiga med en dubbelt partiellt hypoplastisk tjur, för den producerar en liten mängd normal sperma men dräktigheten är sämre på en sådan tjur. Ta därför för vana att vara misstänksam mot en tjur som du har dålig dräktighetsprocent efter. Slakta bort en sån och byt tjur om det inte är uppenbart att det är något annat miljöfel eller utfodringsfel som orsakat dräktighetsstörningen.

Tilltänkt avelstjur som faller på partiell enkelsidig testikelhypoplasi.

Tycker du det är tjuvigt så läs kapitlet om könskörtelhypoplasi i boken du fick och ring till någon av oss i avelskommittén vi försöker gärna förklara ytterligare om det är något du undrar över.

Robert Nilsson

En ny faktor att räkna med i bevarandearbetet?

I fjällkon 3-09 lovade jag att återkomma i ämnet epigenetik med anledning av ett inslag i vetenskapsradion den 28-7 09 om "nedärkning av förvärvade egenskaper", som kan komma att påverka hur vi lägger upp bevarandearbetet med våra lantraser. Ämnet må låta svårt och komplicerat men är egentligen inte så knepigt att det inte går att fatta grunderna så pass att vi kan resonera om saken, vi behöver ju inte ta på oss att fördjupa forskningen ytterligare. Jag har letat en del efter mer material i frågan men det finns ett litet, litet problem, tyvärr så är det mesta som går att hitta i ämnet skrivet på engelska, och mina 9 år i grundskolan kvalificerade tyvärr inte mig för att översätta avhandlingar och uppsatser från detta språk. Ni får se detta som en mycket enkel inledning i detta ämne.

Lysenko och Sovjet

Många av er har säkert hört om epigenetik i sammanhanget med den sovjetiske forskaren Lysenko som under Stalineran på 30talet skulle steg för steg "härdna" växtmaterial för få en nedärkning av denna "härdning" generation för generation så att det skulle gå att odla brödsäd och andra känsliga grödor i det rätt karga Sibirien. Detta för att snabbt råda bot på den livsmedelsbrist som fanns i dåvarande Sovjet. Minns jag rätt hade man tur med årsmånen det första eller de första åren innan det slutade i ett hejdundrande fiasko och allt misslyckades mer eller mindre och med svält som slutresultat. Efter det var den "epigenetiska" forskningen rätt död men har nu börjat bli ett växande forskningsområde världen över vartefter att kunskapen kring genetiken ökar och man ser att det krävs ytterligare faktorer för att kunna förklara sammanhangen kring nedärningen av anlagen.

Per Jensen

Ett av dom ställen där man forskar om epigenetik är alltså på Linköpings universitet där detta arbete leds av professorn i etologi Per Jensen. För ett par år sen visade Jensens forskargrupp att man fick problem med inlärningen på stressade höns och att även detta gick i arv till deras avkommor, trots att dessa hölls i en lugn och ostressad miljö. Man ville då lägga upp ett försök för att se om även positiva egenskaper kunde nedärvas mellan generationerna och la upp ett försök enligt följande. Helt vanliga värphöns ur samma grupp (hönsaveln är rätt extrem vilket innebär att höns ur samma "uppfödningsslag" är genetiskt väldigt närbesläktade) delades in i två grupper där den ena fick gå in i ett helt vanligt värpstall och den andra fick leva ett "sprätt-hönsliv". Sprätthönsen lärde sig efter ett tag ett mer ursprungligt beteende med att leta mat på ett mer aktivt sätt medan värphönsen inte kunde odla sitt "intellekt" nåt vidare i de burar dom hade så där stod utvecklingen still. Samma tupp fick para sig med båda grupperna och man födde upp kycklingar efter båda grupperna som märk tes upp och släpptes tillsammans och då visade det sig att kycklingarna efter "sprätthönsen" redan från starten visste hur man skulle leta mat.

8

Dom verkade helt enkelt "smartare" om det nu är rätt ord i hönsammanhang. Kunskapen som deras mödrar lagt sig till med under sin sprätthönsperiod hade gått i arv till avkomman som därmed hade en fördel av det.

Snabb utveckling av husdjuren

Man framhöll i programmet att det verkade som om det var denna epigenetiska faktor som var förklaringen till att det gått så snabbt att få fram våra husdjur. Ser man på tamdjuren ur ett Darwinistiskt synsätt så räcker inte tidsspannet som vi hållit husdjur under riktigt till för att förklara husdjurens utveckling från vilda djur till dagens tamdjur. Det är för kort tid för att kunna förklara med hjälp av utvecklingsläran, man borde inte hur man än ser på saken ha kommit så långt så snabbt med våra husdjur. Likväl har man det och tills nyligt har forskarna stått frågande inför detta faktum, men nu verkar det som om en stor del av den förklaringen till husdjurens utveckling och anpassning finns i epigenetiken.

När jag hörde detta så klack det till i mig, skulle epigenetiken i så fall kunna vara en viktig förklaring till varför vi upplever klara problem med hanterbarheten på en stor del av i första hand de extensivt uppfödda dikalvarna av våra koraser. Nåväl jag tog mig för att ringa upp professor Jensen och berättade om att vi inom fjällrasen och ännu mer inom rödkullerasen ser en sorts tilltagande svårhanterlighet generation för generation vid användandet av dessa raser i dikoproduktion jämfört med hur djur med samma härstamningar upplevs i mjölkbesättningar.

Jag sa även att vi antagit att det var en miljöfaktor som berodde i första hand på att man inte tog bort kalven från kon och att skötaren inte gav den mjölk så att man tappade den där första inledande anknytningen till människan. Men att det verkade som om enbart det inte räckte som förklaring utan att det fanns fler faktorer.

Jag frågade Per Jensen om han trodde att våra problem kunde vara en följd av epigenetiken, att om man inte tämjer och mjölkar in varje generation och s,a,s lär upp dom så bryter man en länk i en gammal kedja och får konsekvenser därav i mer svårhanterade tamdjur. Per Jensen sa då att miljön antagligen spelar en stor roll men man kan inte utesluta att det även finns en epigenetisk faktor i den problematiken. Kan höns nedärva kunskap så varför skulle inte kor kunna det.

Var hamnar vi då i för slutsats

Ja att bevara gamla husdjursraser så att vi har kvar funktionerna på dom är kanske inte så lätt som det först kan tyckas. Idag så premieras extensivitet i EU:s bidragssystem. Vi får fler deltidslantbruk med allt större inriktning på miljövärdande åtgärder som att bevara det öppna landskapet och beteshagarna, om än vi fick ett katastrofalt bakslag vad gäller de gamla lövträden i betesmarken för något år sedan. Deltidsjordbruket förutsätter ju att du har ett annat jobb, och att tiden inte så lätt räcker till för allt man behöver göra är inte svårt att förstå. 8 timmar på jobbet plus restid gör det inte lättare att studsa ut i stallet på kvällen för att umgås med

kalvarna så dom blir tama och snälla. Så vi hamnar lätt i ett motsatsförhållande mellan jordbrukspolitiken och bevarandet av lantraserna. Så vad ska vi då göra? Ska deltidssbonden säga upp sitt inkomstbringande jobb i stan och bli småbrukare på existensminimum så att vi kan rädda de gamla mjölkkraserna? Nej jag tycker inte vi kan kräva det om än det hade varit fantastiskt roligt att få fler människor som verkade på landsbygden på dagarna (här är det ju faktiskt rätt ensamt om dagarna när alla far till jobben i stan). Sen har vi även en ytterligare faktor som bromsar hårt för fler små mjölkgårdar på landet och det är ju mejeriföreningarna, man få lätt känslan av att logistikansvariga på mejerierna firar med tårta varje gång ett litet lantbruk längst ut på en mejerilinjé lägger ned så att man kan korta av turen ett par mil. Sen lägger man in så hårda och dyra regler för nyanslutning att en sån by i slutet på en mjölklinje som tappat sin siste leverantör i praktiken med dagens lönsamhet aldrig kan få en mjölkbonde igen! Så att kräva mjölkleverans till mejeri i stan för att vara godkänd husdjursbevarare är uteslutet!

Vad finns då för alternativ

Ja ett som kanske kan passa för en del är ju att själv driva ett gårdsmejeri och förädla den egna mjölken. Vi har ju haft en lång serie reportage från gårdsmejerier de sista åren för att väcka den tanken hos dom som tycker det verkar vara en intressant utmaning. Men inte är det nån enkel och snabb lösning och inte passar det alla heller. Vi måste på nåt sätt hitta en lösning som gör att vi kan undvika de värsta problemen kring hanterbarheten.

Storleken har betydelse

Först och främst måste vi säga att det finns stor skillnad mellan djur ur olika typer av dikobesättningar. Som Per Jensen sa så spelar miljön en stor roll. Har man ett gammalt mjölkstall med upp till dussinet bås och utgödselar och fodrar för hand vilket många gör så är chansen stor att det blir vettiga djur i slutet på verksamheten. Man tillbringar så pass mycket tid tillsammans och kring djuren att dom blir skapligt tama. Har man startat med att köpa in utranterade mjölkkor med bra lynne så har man då ett moderdjur som enligt epigenetiken är fulllärt. Ska man slakta avkomman så är det ju inget problem alls då dör problematiken ut. Men ska man spara livdjur för egen del eller försäljning så lägg ned lite extra omsorg på dom och prova mjölka in dom när dom kalvar så att dom i alla fall vet vad det handlar om. Man kan väl få hoppas på att det räcker med en eller ett par månaders husbehovsmjölknig för att präglingen ska sitta kvar och gå i arv till nästa generation. Naturligtvis har även lynnet stor betydelse, alla vi som mjölkar korna vet att vi med jämna mellanrum får en och annan "idiot" som helt enkelt är omöjlig att mjölka in med måttligt väsen. Man kan inte nog understryka hur viktigt det är att mjölkbonden tar sitt ansvar och inte frestas sälja det djuret till liv till den intet ont anande miljövärdande deltidssbonden som aldrig hållit på med kor. Dom djuren är utmärkta frysboxfyllare och ska inte vara kvar i avel, man ska inte ha djur som det gör ont att sköta eller som kan skada sina skötare för att

dom är så rädda att dom helt tappar koncepterna. När man talar om "idioter" så är det viktigt att säga att det oftast är djur som är för nervösa och därigenom blir farliga (råtta i hörnsyndromet), det är ytterst sällsynt med folkilskna kor enligt min erfarenhet. Jag tror att jag på 20 år haft 2 eventuellt 3 kor som jag upplevt som elaka, så vi pratar om kanske 1% av korna som är elaka, men hav tröst det botas lätt med 8 gram bly mitt i pannan.

Är dikodriften däremot av större slag med kanske 20-30 eller fler kor som går i lösdriftsstall och går ute dygnet runt i kanske 7-8 månader per år och i värsta fall på utmarksbeten där man sällan ser till dom, ja då har jag ännu inte hört talas om lyckade exempel på livdjursproduktion av snälla och lätthanterliga djur. Men återigen har man bara tänkt att producera slaktdjur ur verksamheten så är det inga problem. Jag har till och med hört om större dikobesättningar som väljer att aldrig föda upp någon avkomma till egen rekrytering för driftsformen gör att dom blir så ohanterliga att det inte blir trevliga djur att jobba med. Man väljer istället att köpa in moderdjuren från mjölkbesättningar.

Tänk på ryktet

Ifjol vår var jag på en kurs i genetik på Nordens ark som JV ordnade. Där sa en kvinna som representerade ett lantrascentrum som hade som målsättning att hålla djur av alla Sveriges lantraser och visa upp dom att hon tyckte det var svårt att visa upp lantrasdjuren för dom var "så skygga". Jag får erkänna att jag tappade hakan en smula för när man går in i hagen hemma så blir man ju totalt omsvärmad av nyfikna och sällskapliga fjällkor, och så är det ju på de flesta ställen, så min bild av lantrasdjur var ju en helt annan. Men hon berättade glatt på om hur dom skulle köpa in en "Vänekviga" som inte på två veckor ens lät sig luras in i en lada så att hon gick att ta fast och att hon var glad att ingen var där och filmade när djuret skulle lastas på transporten. Denna Vänekviga berättade hon sen hade man nu lagt ned mycket tid på att "klickträna" på samma sätt som man tränar hundar för att få så pass social att hon lät sig skötas! Tyvärr hör man allt oftare om såna djur. Jag undrar då i mitt stilla sinne vad det är för djur som vi tror att vi bevarar och till vad ska vi bevara dom, om dom inte ens är det minsta grundtama. Vad är det för sätt vi håller dom på när dom blir sådana? Vad tror vi att en ko som inte ens går att komma nära ska representera för unika anlag som vi ska ha i framtiden? Är det som jaktbart vilt möjligen? Vem i fridens dagar ska mjölka in en sådan ko, eller ens sköta den? Eller bara det enkla att man kanske måste tillkalla veterinär för att behandla djuret, ska det i standardutrustningen för behandling av lantrasdjur ingå ett bedövningsgevä? Det jag i efterhand tänkt mest på var hur helt obesvärerad kvinnan var när hon berättade om lantrasdjuren som "flyktdjur" och "naturligt skygga", jag tror att hon helt ärligt var helt och hållet övertygad om att det var lantrasdjurens sanna själ som hon sett.

Vad är det för rykte som "bevarandefolket" vill ge lantrasdjuren, hur ska vi få folk att vilja hålla dom om det är den varianten som ska gälla? Jag började med fjällkor

Fjällkon

för att jag tyckte att min gamle granne Torsten hade så fina och lugna kor jämfört med SRB-korna vi hade hemma och jag skulle aldrig drömma om att beskriva fjällkorna som "flyktdjur" för mig är dom ju i så fall mer sällskapsdjur och så vill jag att det ska förbli så att nästa generations djurskötare vill hålla på med fjällkon så att den kan bli den resurs för framtiden som jag tror att den har potential att vara!

Håller du med eller tycker du annorlunda? Epigenitiken tror i alla fall jag att vi får börja ta hänsyn till om vi ska ha lantrasdjuren kvar i hanterbart skick i framtiden!

Robert Nilsson

Norgeresa

I syfte att upprätthålla och odla våra goda relationer med vår systerförening på andra sidan kölen, så beslutade styrelsen att föreningen skulle representera på STN föreningens årsmöte i år. Tomas Lundholm och undertecknad blev utsedda att åka till Snåsa i Nord Trøndelag den 20-21 mars, för min del en liten tur på ca 75 mil! Det är alltid lika spännande att resa i Norge, man vet ungefär hur lång tid det tar till gränsen, men sedan kan man inte vara säker! Den sträcka som i Sverige tar en timme, kan i Norge ta tre!!!

Således startade vi vår tur i god tid på lördagsmorgonen från Brottan, dit jag anlant kvällen före, efter diverse äventyr på vägen dit! Resan gick bra, och vår uträkning stämde perfekt, då vi kom fram till Snåsa precis i tid till lunchen som var starten för sammankomsten! Efter lunchen så startade årsmötet. Det är alltid intressant att se hur det går till på ett sådant i Norge. Det är inte riktigt som hemma men resultatet blir detsamma!

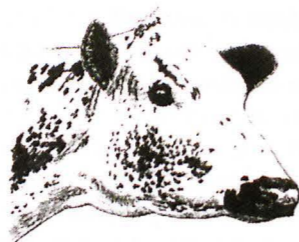
Mötet inleddes med att ordföranden för kommunen redogjorde för hur stor andel av kommunens inkomst och arbetstillfällen jordbruket utgjorde i jämförelse med övriga näringar, vad man hade för sevärdheter osv. Hon hade även mjölkproduktion, undrar hur många svenska kommunalordföranden som är mjölkbönder? De är nog lättträknade! Det är inte lätt att följa med i ett sådant föredrag, norska som pratas fort, inte enkelt! Därefter höll en kvinna från Norges lantbruksuniversitet en intressant föreläsning om bla olika rasers födosök på säterbete, vilka växter de olika raserna valde att äta. Sedan följde årsmötet med sedvanliga val, ekonomisk redovisning och diskussion om viktiga frågor i föreningen. Man diskuterar faktiskt samma frågor som vi, amkor, tjurar, samarbete med avelsföretag, ekonomi för föreningen och dess medlemmar, vad som behöver göras för att säkra rasens överlevnad. Och där, liksom här, så finns alla åsikter representerade, vi är nog ett väldigt speciellt släkte, vi fjällkobönder!

Till stämmomiddagen så bjöds det på tjälknöl av STN - kött, bland det bästa kött jag ätit, oerhört mört och gott! Detta tillsammans med trevligt sällskap, gjorde att vi inte kom i säng i tid!

Dagen därpå var det så äntligen dags att få se lite kor! Ola Langleite hette vår trevliga värd för gårdsbesöket. Han hade ca 15 mjölkkor och köpte även in tjurkalvar av norska lantraser som han födde upp och sålde under eget varumärke, Urfe. Det var han som hade levererat köttet som vi fick till middag! Han bedrev även säterdrift på sommaren. Fina djur i en trivsamt ladugård hade han. Vi blev bjudna på fika av Ola och hans familj i en gammal stuga på gården som man hade flyttat dit och hade som ett gårdsmuseum. Olas mor berättade om gården och dess historia under fikaten, alltid roligt att få höra lite historia! Innan vi började vår hemfärd, så åkte vi till granngården och tittade på Olas tjurstall.

Hemfärden förlöpte utan missöden, och innan natten var vi åter hemma!

Robert Eklundh

Träffen för ägare till Fjällnära kor i Västergötland den 13-14 mars.

Nu skall jag berätta om en "Fjällnära" träff för våra trevliga entusiaster.

På lördagen sammanstrålade vi i konstnär Göran Löwings ateljé i trakten av Hornborgarsjön, där är förutom konstateljé även inrymt en konferensanläggning mitt i tranriket. I två dagar träffades vi där, de som övernatade hyrde stugor i närheten. Vi serverades mycket god mat bl. a. ostar från Elisabeth Anderssons gårdsmejeri. Mötet inleddes med en presentation av trakten, som hölls av Niklas Fjällström, mjölkbonde och landskapsutvecklare boende i närheten. Lars-Göran Lindgren, vilken lagt ner mycket arbete på att gå igenom kolinjerna, gav oss en information om vad han har kommit fram till. Det känns skönt att någon har koll på hur det ser ut och kan uppmärksamma oss på om någon linje är på väg ut. Det var några saker vi hade att dryfta och som vanligt svårt att hinna med allt. Urban Bohlin från Åsarp, (en bit söder om Falköping) berättade hur hans stora familj lever. Bägge föräldrarna jobbar på Kinnarps kontorsmöbler 80% och förutom det håller de olika sorters djur för matförsörjning, däribland de Fjällnära korna som mjölkas. Av mjölken gör man smör och en del ost + drickmjölk. Grönsaker och potatis till husbehov odlas, grönsakerna till stor del med fröer som Urban kommit över Österifrån vid ett besök i Vitryssland bl. a. Slakt tas tillvara inte bara köttet, man tar tillvara allt, köper inte korvfälster till korvtillverkningen t. ex. Heder åt en sådan familj, de får i alla fall hemma inte i sig en massa E i maten. Hästen arbetar i jordbruket.

Lördagen slutade med ett besök vid Hornborgarsjön, där fick vi information om det största Naturvårdsprojektet som gjorts i Sverige, d. v. s. restaureringen av Hornborgarsjön, Jan Fransson visade oss ovanliga, specialbyggda och intressanta maskiner, sedan besökte vi ladugården. Där fanns Vänekor, Bohuskullor och Gutefår att beskåda. Tranorna lyste med sin frånvaro, de var sena i år men de första dök upp på tisdagen kommande vecka.

Söndagen träffades vi på morgonen och som vanligt hade vi massor att tala om, bl. a. diskuterade vi en del om en Särna-kos ättlingar, som kan bli aktuella att införlivas i den Fjällnära populationen. Vi hade tidigare sett hur starkt besläktade djuren är från ursprungsbesättningarna.

Det fanns en sak som vi upperhöll oss länge vid, det var stamboksföringen av gårdstjurarna. Vi måste få mer information och verktygen för att få det att fungera bl. a. efterlyser vi information om hur man får tag i de blanketter som seminören el. veterinären skall fylla i efter undersökningar av äggstockarna på tjurmödrar och kor som skall stambokföras. Alla vet inte vart man vänder sig. Undersökningen går inte att göra när dräktigheten pågått ett tag (den informationen har jag fått) Får vi det inte gjort när det går att göra, då får vi vänta till nästa gång kon kalvat.

Fjällkon

När vi var klara fick vi lite tid över att göra en blixervisit hos oss i Härja och hos Lars-Göran Lindgren som bor några kilometer ifrån oss. Lars-Göran Halvarsson skulle passa ett tåg i Örebro så det var ont om tid. Det känns bra nu när allt är skannat och inlagt på datorn och att nya djur kommer in eftersom. Lars Halvarsson vill gärna ha in fler foton på djuren. Efter några år kan det vara intressant hur djuren sett ut idag. Det är trevligt att träffas även om vi inte blir så många eftersom folk har svårt att åka ifrån i två dagar. Till stor glädje för oss veteraner så var det 2 st unga tjejer hitresta, det är alltid roligt när intresset finns hos de, som är yngre.

Vi ses på årsstämman!

Birgitta Karlsson, Smedjebo Härja, 522 91 Tidaholm

Diplom för hög livstidsavkastning!

Svensk Fjällrasavel vill försöka stimulera och sporra medlemmarna att vara rädda om och sträva mot hållbara kor, varför vi beslutat att inrätta en serie diplom för hör livstidsavkastning. Det blir tre olika diplom för tre olika nivåer på avkastning:

Diplom C

- Kon ska ha mjölkat sammanlagt 3500 kg smörfett och protein.

Diplom B

- Kon ska ha mjölkat sammanlagt 5000 kg smörfett och protein.

Diplom A

- Kon ska ha mjölkat sammanlagt 6500 kg smörfett och protein.

För att vara berättigade till diplomerna

Finns det några punkter som ska vara uppfyllda:

- * Djurägaren ska vara medlem i Svensk Fjällrasavel.
- * Kon ska vara berättigad till Mutro-stöd för Fjällras.
- * Kon ska naturligtvis vara ansluten till kokontrollen.

Anmäl kon nu!

När ovanstående kriterier är uppfyllda så meddelar djurägaren till Svensk Fjällrasavel när kon gått till slakt och full livstidsproduktion finns. Diplomet utdelas på föreningens stämma eller skickas till djurägaren om denne är förhindrad att närvara vid stämman. OBS! Du som har en ko som uppfyller ovanstående ombedes att redan nu höra av Dig till föreningens expedition c/o Kristina Torén. Se adress på sid 4. Diplomen kommer att delas ut på stämman i sommar.

Ungtjurar och väntetjurar från Viking Genetics

Denna lista ugörs av de nya ungtjurarna som vi rekommenderar att ni använder i så stor utsträckning som möjligt. Väntetjurarna är de tjurar som gått ut i tillräckligt stort antal doser (c:a 500 st) och som i väntan på sin avkommeprövning är så kallade väntetjurar.
6873 Faramir måste ev. slaktas då han har fått vårtor på penis.

Namn:	Grupp:	Kod nr:	Stb nr:	Far:	Mf:
Ungtjurar					
6870 Salvador	2	3-6870	SvFj96870	6858 Rille	6839 Hadar
6872 Snökung	3	3-6872	SvFj96872	1202 Rist	208 Monogram
Väntetjurar					
6858 Rille	2	3-6858	SvFj96858	147 Riss	164 Lim
6860 From	2	3-6860	SvFj 96860	6765 Homa	6742 Harg
6861 Dacke	2	3-6861	SvFj96861	6715 Lage	53 Guldus
6862 Baltazar	2	3-6862	SvFj96862	6702 Bazar	234 Sprint
6864 Vidio	3	3-6864	SvFj 96864	120 Viss	40 Pelle
6865 General	3	3-6865	SvFj 96865	6780 Mise	40 Pelle
6869 Marieberg	1	3-6869	SvFj96869	1 Solberg	161 Smille
6867 Rapp	3	3-6867	SvFj96867	56 Riv	715 Rito
Inköpta kalvar/ungtjurar på gång under sommar och höst 2010					
6873 Faramir	3	3-6873	SvFj96873	57 Filur	2000 Maraton
6874 Hatte	2	3-6874	SvFj96874	6839 Hadar	6702 Bazar
6875 Hövding	1	3-6875	SvFj96875	29 Ise	196 Ludde

Har Ni en framtida avelstjur på gång?

Som alltid är det intressant att få information från Er om tjurkalvar som kan vara intressanta för avel. Hör av Er till Thomas Lundholm, tel: 070-731 36 14, mejl: brottan@telia. com

Bidragsregler

Nya individer av fjällras som ska in i bidragssystemet för hotade lantraser from 2011 ska uppfylla följande krav:

- Registrerad i härstamningskontroll/kokontroll (Svensk Mjölks).
- Fader ska vara stambokförd i Svensk Fjällrasavel, eller godkänd av SFA för att bli stambokförd när den blivit äldre. (Alla semintjurar av fjällras är godkända.)
- Kvigor/kor efter ej stambokförd tjur kan godkännas för stöd men måste ha intyg på normalt utvecklade äggstockar. Äggstockarna undersöks lättast ca 1 månad efter kalvning fram till seminering/betäckning. Kvigor kan undersökas från ca 1 års ålder.

Regler för stambokföring from 2011

- Tjur ska vara född inom härstamningskontroll eller kokontroll. (Endast härstamningskontroll räcker för fjällnära.)
- Tjurens mor och far ska vara stambokförda eller ha kontrollerade och godkända äggstockar resp. testiklar.
- Härstamning ska vara verifierad via DNA-prov på mor och far.
- Tjur får inte vara resultat av en mor-son- eller far-dotterparning.

När du köper en fjällko, -kviga eller -tjur.

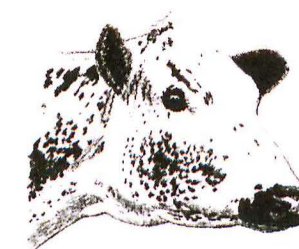
- Kontrollera att djuret är registrerat i härstamningskontrollen med renrasig fjällrashärstamning. Är du osäker så ta kontakt med avelskommittén eller fjällnära-kommittén så hjälper vi till.
- Kontrollera att besättningen du köper djuret från är BVD-fri (begär kopia på intyg). Leukos-intyget behövs ej längre då Sverige anses fritt från den sjukdomen.

Om du vill få din tjur godkänd för avel:

- Den måste vara född inom härstamningskontrollen/kokontrollen.
- Kontrollera om tjurens mor och far är stambokförda och DNA-analyserade. (Om de inte är DNA-analyserade måste de provtas.) Om föräldrarna är stambokförda: Beställ kontroll av testiklar samt DNA-provtagning på ditt "tjurämne". Utförs av veterinär eller husdjurstekniker. Kostnad varierar beroende på om det går att samordna resan åt ditt håll med andra ärenden. Om föräldrarna inte är stambokförda: Beställ kontroll av äggstockar resp testiklar på tjurens mor och far, samt DNA-provtagning.
- Beställ härstamningskontroll med DNA-provet som grund. Utförs av SLU. Kostnad ca 600 kr/prov.
- Skicka härstamningsbevis, könskörtelintyg och DNA-analysresultat till Svensk Fjällrasavels stambokförare.

Är någonting oklart så tveka inte att ta kontakt med avelskommittén eller fjällnära-kommittén så hjälper vi dig. Ring hellre en gång för mycket än en för litet. Dom lättaste misstagen att korrigeras är dom man aldrig gör!

Ann Andersson/Robert Nilsson

Fjällkon

Snökung har kommit mitt i sommaren!

Ja nu är det äntligen dags för en ny fjällrasungtjur från Viking G och denna gång är det från en av rasens mest kända kolinjer Snö-korna från Trollåsén i Jämtland. Men eftersom korna försvann därifrån på 60-talet så är det andra bönder som vårdat linjen till våra dagar. Först var det Bertil Bergström i Viken, Offerdal (uppfödare av 729 Homeros) som hade den i dryga 20-talet år för att efter ett kort mellanspel i Lillholmsjö sedan följas av Runstens i Alsen som "linjevårdare". Modern 322 Krusa är en pålitlig och trevlig mjölkproducent i den Runstenska kravanslutna lagårn och fyller i höst 10 år. Relativtalen på fett och protein är på imponerande 129 och 122 mot besättningen. Kolinjen går att följa med känd härstamning i inte mindre än 19 generationer tillbaka till början på 1890-talet.

Härstamningen på 3-6872 Snökung är faktiskt av det mer lättanvända slaget. Fadern 1202 Rist är en Alebäckstjur som gått mycket bra men ännu på få döttrar och den minnesgode kommer ihåg att vi nyligen "puffade" för bland annat den tjuren i fjällkon. Mor till Rist, 439 Rita lever ännu snart 11 år gammal och har gjort över 10000 kg i snitt på dryga 8 år. Fädernet till Rist är en gårdstjurlinje som stammar från 708 Bill som är FFF till Rist.

MF till Snökung är 208 Monogram som har en far från Norge, 9005 Mono, och en egen tjur 85 Nalle SKB 6666 som morfar. Kolinjen bakom Monogram är K-G Hedlings Stjärnalinje som stammade från Kråkberg i Dalarna.

MMF till Snökung är mindre ovanlig minst sagt men desto mer uppskattad för där finns 6715 Lage, Fjällrasens hittills bästa tjur genom alla tider.

Det är faktiskt så att vi ett tag trodde att denna legendariska kolinje var slut på mödernet men så kunde vi via ett gammalt härstamningsbevis på Snökungs MMMMMM hitta ett besättningsnummer som ledde oss rätt i historien. Vi hamnade hos Bertil Bergström och där fanns kopapperen kvar och härstamningsgåtan fick sin lösning och vi fick bekräftat att en gammal mödernelinje visst fanns kvar i rasen så det är inte utan att det ska bli lite extra roligt att se vad Snökung kan bidra till fjällrasen med!

Robert Nilsson

Kommentar till inslaget med rubriken: - Mycket ska man höra innan öronen trillar av" sid 21 Fjällkon nr 1 2010

- Den 7:e April kom vår gode vän John Stenberg från Glöte, hit till Lillhärjåbygget: 2,3 mil med våran post. När John åkt och vi hade samtalat en stund över en kopp kaffe, så ögnar jag snabbt igenom posten och blir glad när jag ser tidningen "Fjällkon" med bland räkningar och reklam. - Så snart det blir en stund så börjar jag bläddra och läsa i tidningen och kommer så småningom fram till ovanstående inslag i tidningen.

- Då är jag inte glad längre!

- Det känns "lågt" och tarvligt att bli omnämnd i dessa sammanhang, eftersom vi med noggrannhet och mycket goda gamla kunskaper tar hand om våra djur och gården. Här på gården har jag heller aldrig hört annat än att: "En ko är minst 2 år när hon föder första kalven".

- Därför vill jag förklara hur vi gör för att hålla reda på brunst och dräktigheter.

- Vi hanterar och handmjölkar våra kor 2 ggr/dag och sommartid går alla vuxna djur på fritt skogsbete. Påläggskvigan är särskilt utvald och värnas ömt. Innan utsläpp synas hon av noga - slemsträng och beteende (våra kor visar tydlig brunst) - skulle det vara så att hon kommer ut och tjuren visar allt för stort intresse av kvigan, får man ta in henne igen. - Detsamma gäller för övriga kor som man inte önskar betäcka. Efter första brunsten är det enkelt att hålla reda på tiden med 21 dagars mellanrum (små variationer kan förekomma). Man håller alltså kvar antingen kon, kvigan eller tjuren inne 1 - 2 dagar när brunsten pågår. Inga konstigheter alltså.

- I flocken finns rangordning och särskilda uppgifter - det är intressant att se, man anpassar till det när man bestämmer vilken som ska stå inne.

Eftersom vårt jordbruk och djurhållning är ålderdomligt, kan säkert missförstånd uppstå hos betraktaren. - Därför vill jag ge rådet att kontrollera innan man säger eller skriver sådant som är felaktigt.

- Det är mycket viktigt att vi som djurhållare är noggranna och seriösa i vår gärning. I sådana här föreningar ska vi stödja varandra och därför vill jag också uppmana medlemmar att bidra med insändare till tidningen - gärna roliga bilder till! Lycka till!

Eva Eriksson, Lillhärjåbygget.

Gårdsmejeri Ostbiten i Granhammar

En söndag i maj åker undertecknad och Ivan Eriksson till Granhammar en bit utanför Örebro för att göra reportage hos Karin & Håkan Strömberg Lundqvist som driver gårdsmejeri Ostbiten!

De här fina keramikorna mötte oss i Ladan! Nils Erik Zetterström har skulpterat dem.

Vi hälsas välkomna av Karin i Ladan (som Ernst Kirsteiger renoverat i TV-programmet Sommatorpet), Ladan fungerar som café och butik för garner och annat som Karin också sysslar med i Ateljé Norrgården. Vi sätter oss framför brasan med en kopp kaffe och kaka. Karin berättar livligt om djuren. Bl a. om de Irländska Varghundarna som agerar barnmorskor när korna kalvar och slickar rent. Korna tycks acceptera detta. Håkan kommer in på en kort visit innan han måste ut och vända på ostar i mejeriet. Karin pratar om det här med kaseiner i fjällkomjölken, tydligen gör de att ostarna får låg fetthalt, c:a 20% men ändå är krämiga i smaken. Deras filosofi är att förädla så mycket som går av råvaran - mjölk och ull - på gården.

Sedan går vi till ladugården för att titta på korna som fortfarande står inne, de ska släppas ut senare i veckan. Håkan och Ivan pratar om ättlingar till de första korna som köptes från Ivan Eriksson och Mona Loberg. Att det blev just fjällkor föll sig naturligt då de ämnade göra ost! Fjällkorna har ju den här speciella mjölken som är så bra att göra ost av. Dessutom är det friska och tåliga kor säger Håkan.

6006 Snöljus (8 Vivalle - 2006 Rasmus)

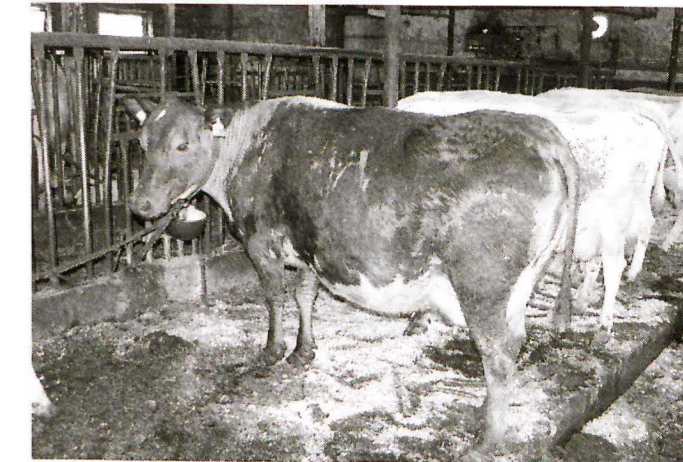
Fjällkon

Här finns mest fjällnära kor och Håkan seminerar själv och tycker att det är viktigt att bevara dessa trevliga kor.

Favoritkon är 6006 Snöljus, en riktig "husseko", ska alltid stanna till och bli omklappad innan hon går in på sin plats. Hon är Funäsdalsko och de mjölkar bra säger Håkan.

45 Linda (16 Benjamin - ?)

29 Månsken (16 Joker - ?)

Ute på logen går några kvigor och kalvar.

Här visar och berättar Håkan om 9057 Lina (15 Link - 1034 Linus) och 9054 Runa (37 Eskil - 142 SvFj 24710)

Gården är på c:a 80 hektar bete och vall. Havrekross köps på granngården. Korna utfodras med c:a 5 kg havrekross/dag, ensilage och hö.

Fjällkon

Vi tar en liten biltur för att hälsa på ungdomen och några sin-kor som går i en hage lite längre bort. Det är rejält blött för det kom en häftig regnskur tidigare, men nu skiner solen. Här slår historiens vingslag och vi studerar också en övergiven stuga och hel del gamla husgrunder.

Ungdjuren på bete

Tillbaka på gården kliver vi in i "Bondens egen Butik". Det är en rullande gårdsbutik som kör runt i Örebro län. På bussen saluförs olika lokalproducerade varor så som kött, korv, ost, rökt fisk, grönsaker, bröd, marmelader och honung m.m. Ni kan läsa mer om denna på www.bondens.se

"Bondens egen butik"

Nästa anhalt är gårdsbutiken.

Det som säljes här är "Marglädje, småskaligt och närproducerat"! Här hittar ni vår ost men också annan närproducerad mat. Tanken är att sortimentet följer odlingsåret vilket betyder att det varken finns tomater eller isbergssallad i januari men däremot rotsaker och kål. Att "lära sig att äta efter säsong" är något vi alla skulle träna på, både med tanke på vår miljö men även för att ge våra smaklökar och sinnen nya fantastiska upplevelser. Här kan man bland annat köpa: färskt kött från nöt och lamm, mjöl, knäckebröd, must, grönsaker, ägg, marmelad, glass och naturligtvis ost m.m.

Interiör i gårdsbutiken

I gårdsmejeriet förädlar man mjölken från fjällkorna till lagrade ostar, färskost, smör fil och youghurt.

Närbild på några av ostarna

All mjölk pastöriseras för att de ska kunna garantera en högklassig slutprodukt. Ostarna som produceras hantverksmässigt här har fått namn från boende på gården:

"Barbro", som är gjord efter ett fäbod-recept. En anturell helmjölksost med syra och sätta i en bra kombination.

"Tekla" och **"Erik"**, Karin gör flera typer av kittostar. Erik har en askrand i mitten.

"Clara" En vitmögelost som inte är så snygg precis men har drag i smaken.

"Per-Åke" En vitmögelost av camenberttyp, en krämig ost med mycket smak utan att bli alltför stark.

Färskostar, krämiga och bredbara. **"Revisorn"** med vitlök brukar de oftast göra.

Salladsostarna finns i flera olika smaker. Nu har vi en ny sort som heter **"Astrid"** den är smaksatt med paprika, oliver, vitlök och örter. Härlig i smak och konsistens. Använd gärna marinaden som dressing.

Det var några exempel på vilka ostar som tillverkas här.

Ostbiten har fått diplom för ostar på Husmansbord Bergslagen 2010!

Det var blåmögelosten "Evert" och kittosten "Erik" som fick diplom där. Husmansbord Bergslagen arrangerades 11-12 maj i Grythyttan, små och större livsmedelsproducenter i de fem Bergslagslänen hade lämnat in c:a 150 konsumentfärdiga livsmedel för bedömning. En jury bestående av 12 personer bedömde produkterna. De letade efter "goda, prisvärda livsmedel som visar mervärden till den grad att man gärna väljer dem igen".

Karin har fått det ärorika uppdraget att vara Örebroregionens matlandetambassadör!

Jordbruksminister Eskil Erlandsson stod en dag plötsligt på gården för att dela ut utmärkelsen:

- Att vara Matlandetambassadör innebär att man ska:
- bidra till att framhäva regionens mat- och naturupplevelser,
 - skapa regionala nätverk som kan leda till nya samarbeten och därigenom fler jobbtillfällen samt
 - inspirera andra inom mat och turism för att utveckla Sverige som matland.

Jordbruksdepartementet kommer att knyta till sig regionala ambassadörer för *Sverige – det nya matlandet*. Ambassadörerna ska sprida visionen på regional nivå och även jobba med att föra fram de regionala företrädarnas idéer till regeringen. Jordbruksministern kommer också att utse ett expertråd för att få hjälp med att föra *Sverige – det nya matlandet* framåt. I rådet ska det sitta ett antal personer som är kunniga inom områdena mat och turism'.
*** Visionen** – att skapa jobb och tillväxt i hela landet inom mat- och upplevelsesektorn.

Karin och Håkan är ett par med många järn i elden. Nu har de tillsammans med bl. a. Kjell Svan som föder upp stutar och producerar kött och korv, startat en delikatesbutik i Öregrund. "Öregrunds skafferii". De hade funderat på hur de skulle utveckla sina verksamheter och nå nya kunder. Meningen är att butiken ska var öppen Tisdag till Lördag, året runt. De kommer att prova sig fram i början. Varorna från Närke ska köras upp till Öregrund var fjortonde dag och de har köpt en speciell kylbil för ändamålet. Det ska bli spännande att se hur det går säger Karin.

På gården i Granhammar har Karin också Ateljé Norrgården. Ullen från fåren och angoragetterna låter hon lönsamma till garn som sedan blir till härliga plagg. I butiken i Ladan kan ni hitta dem och: Garner i fantastiska färger och roliga blandningar Karins sydda Nallebjörnar och Hästar Fårskinn Fårskinnskuddar Keramik Blommor efter säsong

Fjällkon

Man kan komma på stickcafé eller gå på kurs i garnfärgning här.

Karin och Håkan anordrar också "prova på att ysta ostkurser".

De tar emot grupper och studiebesök.

Öppettider:

Torsdag - Fredag 14 - 18:00

Lördag - Söndag 12 - 16:00

Adress:

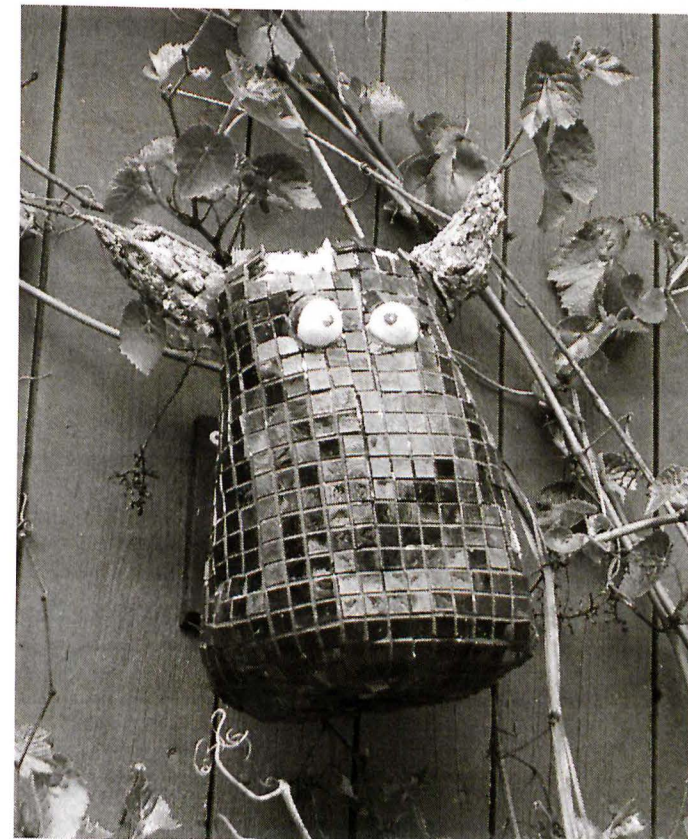
Östra Granhammar 164

719 91 Vintrosa

tel: 019-22 41 33

Som sista punkt på dagens program står en tur till Karin och Håkans nya bostad en bit från gården. Här har de en fantastisk utsikt över slättlandskapet och till och med en liten ladugård på tomten.

Stort tack till Karin och Håkan som tog emot oss med så kort varsel. Det blev en riktigt trevlig dag!

Den roliga kossan på ladugårdsväggen i Granhammar. Text och foto: Kristina Torén

OBS! Manusstopp! OBS!

Manusstopp till nästa nummer av tidningen är den

15/8 2010!

Material skickas till redaktör Kristina Torén

e-post: kristina.toren@comhem.se

Postadress ser ni på sid 4.

Fjällkon

Lite om att mjölka sina hushållsko..

Vill man ha en hushållsko så kan det enklaste vara att köpa en ko som redan är van att mjölkas..

Då får man ju mycket på köpet..

En ko som är van att hanteras, van vid mjölkning o förhoppningsvis har du fått köpa en snäll o lugn ko som är frisk i juvret om säljaren är en seriös bonde.

När man mjölkar så är de ju viktigt att ha fasta rutiner.. o gärna göra likadant varje gång..

Så här brukar jag göra..

*Först får kossan lite kraftfoder..

*Sedan tvättar jag juver o spenar med varmt såpvatten o torkar torrt med papper.

*Sedan mjölkar jag ur ett par strålar ur varje spene i ett kontrollkärl som det kallas – då ser man att mjölken ser ok ut o inte har flockor eller klumpar, vilket kan tyda på inflammation.

(Mitt kontrollkärl är ett litermått i plast med en svart skiva i som gör att det är lätt att se ev förändringar i mjölken. Som mjölkbonde så använder jag den alltid till alla korna, både för att hålla koll på juvret o mjölken så man inte mjölkar med ev. uppblommande mastitmjolk och sedan är det ju bra så nedgivningsreflexen hinner verka innan man hänger på maskinen. Är man däremot en rutinerad handmjölkare så kanske man inte använder den varje gång utan bara då man märker att juvret behöver kollas upp.)

Sedan hänger man på maskinen eller börjar mjölka om man mjölkar för hand..

Mjölkar man med maskin är de viktigt att den inte sitter på för länge- då kan man skada slemhinnorna i spenen när det inte verkar komma så mycket mer mjölk får man kolla o massera juvret för att se om det är urmjölkat..

Ibland så kan maskinen ha klämt åt o då brukar jag släppa in lite luft o sen tynga ner spenkopparna lite neråt framåt.. o massera juvret lite.. kanske i någon minut om det behövs.. sedan tar man av maskinen.. Mjölkning med maskin brukar ta ca 5-10 minuter.. beroende på kossan..

Direkt efter mjölkningen så "dippar" jag alltid spenarna med Juverdip (desinfektionsmedel enkom för mjölkkor- finns att köpa på foderfirmor..)

Vid handmjölkning kan man om kossan är snäll sitta på en pall o sedan mjölka i en hink...

Det är viktigt att försöka mjölka med hela handen.. man klämmer ju åt upp till på spenen o klämmer o drar neråt. Skulle kossan vara lite orolig så kan det vara bättre o ha ett lite mindre kärl att mjölka i.. o sedan hålla över i en hink som står på lite behörigt avstånd. För det är ju lite tråkigt om du lyckats mjölka en halv hink o sen kliver kossan i hinken eller petar ut den med foten..

När kossan är nykalvad så har jag lärt mig att bara mjölka till kalven o ev lite till mig själv att lägga i frysen.. c:a 3-4 liter.. Vid andra gången så mjölkar man lite mer.. och inte förrän c:a 3dje dagen så brukar jag mjölka ur helt.

Man brukar räkna med att den 5:e dagen då man har mjölkat ur allt minst två gånger så är det "riktig mjölk". Varför man inte skall mjölka ur allting vid första mjölkningen efter kalvningen – framför allt på lite äldre kor är ju för att de då lätt kan få kalvförlamning/pares. Skulle kossan verka stel o ha svårt att resa sig, kall på korset o ha trött blick så kan de vara pares på gång.. då är det bra att ha kalkpastatuber hemma o ge kossan. Då brukar de piggna till. Ligger hon o kan inte resa sig o är kall (i samband med kalvningen – några dar före eller efter) så är det bara o ringa veterinären..

Ibland har ju kon ganska mycket juversvullnad vid kalvningen.. o då kan spenarna o juvret vara svullet o spänt o ömt.. detta är ganska vanligt..

Vilket kan innebära att de kan vara svårt att handmjölka på rätt sätt med hela handen –utan man kanske är tvungen att stripmjölka med tummen o pekfingeret. Det kan gå bättre om man fuktar spenen lite med mjölk... När man mjölkat färdigt så brukar man massera juvret, gärna med tex kamfersalva eller helosan.. då brukar svullnaden gå ner fortare.. men det kan ta flera veckor innan den försvinner helt..

Att mjölka in en kviga..

Det är inte alltid så lätt att mjölka in en kviga.. om man inte är van själv.

Men grunden är ju att kvigan är hanterad o van att vara uppbunden. Man kan ju gärna borsta o klappa henne och vänja henne vid beröring över hela kroppen.. och att inför kalvningen varje dag stryka med handen under magen o över juvret.. så hon blir van. Det är bara bra att träna dem redan som ganska små. Och har man andra mjölkkor så låter man gärna kvigan få stå mitt ibland dem, då vänjer hon sig vid de mjölkande kornas rutiner och foder.

När man sedan vill mjölka henne så kan det vara bra att binda upp henne lite kort..

Jag har kortbås o brukar då knyta fast dem i halsremmen i inredningen så de inte kan springa fram o tillbaka så mycket i båset.

Sedan tvättar jag av juvret o masserar lite så hon ger ner..

Man försöker vara lugn.. o metodisk o bestämd.

Jag brukar sätta min axel i ljumsken på kvigan o hålla emot.. sedan hänger jag på maskinen utan att pysa så mycket. Jag håller emot om hon försöker vifta med benet o sparka av sig.. är hon lugn o van att jag håller på så brukar detta räcka.. o jag mjölkar ju inte så mycket i alla fall första gången.. utan kanske bara någon minut eller två.. bara till kalven..

Det är ju precis som med hundar o hästar, man skall vara bestämd o visa vem som bestämmer och det är ju jag så jag brukar ta av när det går någorlunda bra. Sparkar hon av så hänger jag på maskinen igen.. Ibland om vi är två och hon tycker om att bli borstad så kan en person borsta henne på favoritstället under mjölkningen.. Oftast går det bra att göra på det här viset tycker jag.. o man märker ju när de börjar slappna av. Och man kan stå mer normalt.

Skulle de sparkas o vara bråkiga så hänger jag på sparkbågen..

Det gäller ju att ställa in den ordentligt.. o att hålla emot.. ibland blir en del kor alldeles helvilda då man hänger på sparkbågen. Hoppas nästan ända upp mot taket. Men det gäller o försöka hålla henne ifrån sig så man inte kommer i vägen själv och få henne att lugna ner sig så man kan hänga på maskinen. Det är lättare om man är två...

Nästa gång jag mjölkar den bråkiga kvigan så börjar jag alltid utan sparkbåge.. och om hon sedan sparkar o bråkar så blir det hårdare tag o vi tar fram sparkbågen igen.

Det verkar funka för mig i alla fall.

Man kan även binda upp ett framben, det vet jag dem som gör eller använda spännband bakom frambenen.. o spänna åt. Det finns nog lika många olika knep som det finns mjölkbönder..

Är hon bråkig så kan det också vara bra att sätta på kvigan grimma o binda upp huvudet högt...

Är det mycket bråkiga kan man även få använda nosbrems. Det brukar i vanliga fall kanske ta någon vecka eller två föra att mjölka in en bråkig kviga. Det handlar om att visa vem som bestämmer..

Om du vill försöka mjölka in din kviga för hand så kan man tänka på att gärna börja mjölka en spene som är längst bort från dig.. (då viftar kanske kossan med de benen som är på andra sidan..) o sätt axeln eller huvudet i ljumsken på kossan.. o håll henne mot väggen eller båsavskiljaren.. Mjölka i en glassbunke tex... o sedan kan du hålla över mjölken i en större hink.. Man kan ju mjölka lite samtidigt som man låter kalven dia...

När kossan har kalvat så låter jag alltid kon få slicka kalven.. o sedan får de ju dia...

Vill man kan man sedan ha kalven i en egen box.. o släppa fram den o dia 2-3 gånger om dagen..

I början är det ju bra om kalven får äta i alla fall 3 gånger om dagen...

Senare när den blivit någon vecka kan det räcka att den äter 2 gånger om dagen..

O vill man kan man ju först mjölka till sig själv o sedan släppa fram kalven som dricker upp resten..

Om kon inte ger ner så kan man släppa fram kalven som diar en spene så kan man själv mjölka de andra.

En kalv vill ha c:a 2-3 liter morgon o kväll i c:a 2-3 månader sedan klarar sig kalven på hö o lite kraftfoder.

Den allra tamaste i tillgivnaste kalven får man ju om man själv matar den med mjölk...

Den kan ju ändå stå i en box bredvid kossan.

Tycker även det är viktigt att märka dem så snart som möjligt då de annars brukar bli skygga efteråt.

Kullkor är ju mycket kloka och smarta.. och ofta ganska envisa.. men sedan när de ser vem som bestämmer så blir de ofta oerhört snälla o tillgivna.

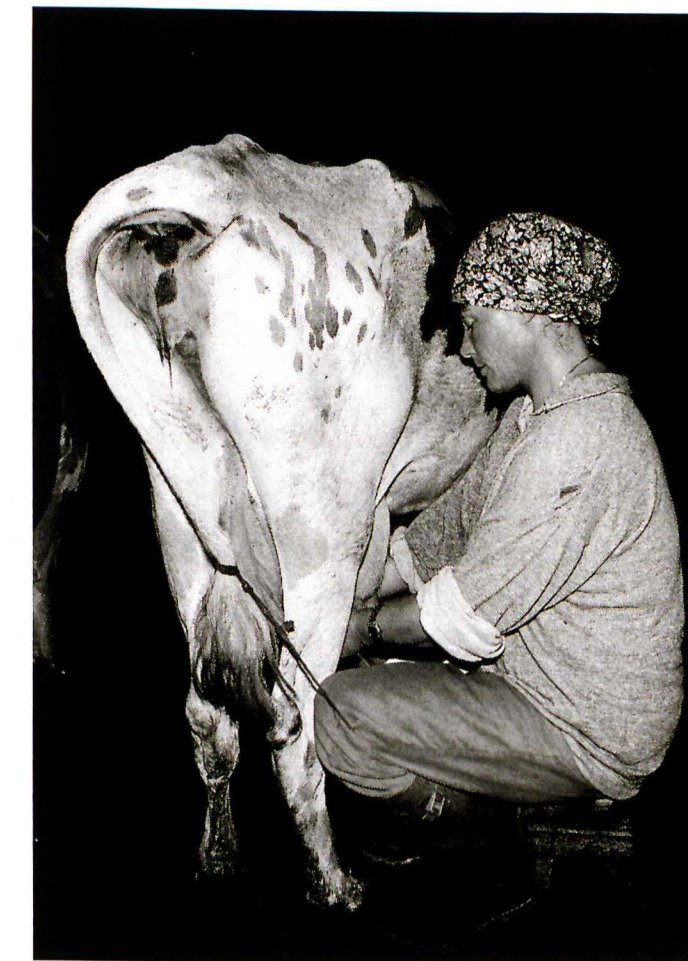
Fjällkon

Förr när jag inte hade så många kor så mjölkade jag min rödkulla på betet. Jag hade med mig lite kross i en hink, en mjölkflaska o ett grimskäft.. Jag gick ut i hagen o ropade på kossan hällde ut krossen på marken bredvid ett träd o knöt fast kossan i halsbandet, satte mig på hinken som jag vände uppover, o mjölkade direkt i min mjölkflaska.

Detta är bara lite tankar jag har av mina erfarenheter av mjölkning.. som kanske kan vara till nytta för någon som vill mjölka sin fjällko.

Bra böcker att läsa är bl a Mjölkkor, Lantbrukets husdjur.. mfl.. de kan finnas på biblioteket eller kolla in på tex www.tradera.com

Louise Lindquist

Ann Eriksson på Lillhärjåbygget mjölkar för hand!
Foto: Lars-Olof Hallberg

Livdjursförmedling

Information

Hej alla kovänner!

Om jag inte svarar på telefontiden så lämna alltid ett meddelande så hör jag av mig så fort det går.
Vi har också förmedling på vår hemsida:
www.fjallko.se Där får ni annonsera själva

Mårten!

Livdjursförmedlare:
Mårten Dahlberg
Tel: 0612-532 67
Fax: 0612-531 07
Telefontid: Måndagar 12-13.00

OBS! OBS!

Leukos och BVD-prov ska tas 1 gång/år.
BVD-provet (friförklaringen) får vara högst 3 månader gammalt vid livdjursförsäljning. För dem som är mjölkleverantörer sker detta automatiskt via tankprovtagning. Övriga måste kontakta sin Husdjursförening för anslutning/provtagning.

Till salu:

Fjällnära tjur
1001 Bygge, 2,5 år
070-6667072

Dräktig fjällnära ko
Väntar 3:dje kalven
Patrik Gyllenhammar, 0498-243035

Mjolkande fjällnära ko
Anna Bergström, 0523-41201

Köpes:

3 st mjölkkor

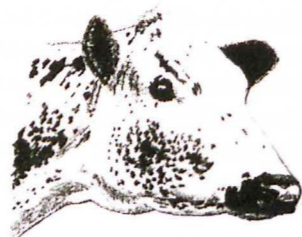
Ulrika Skärström
0525-23315, 073-8432706

Tjur

4H-gården i Kalmar
076-1067966

Kor

Frida, 0652-50020

Bilderna på nästa sida visar

Överst:
0038 Lucia (16 Benjamin - Privattjur 8002)

Underst:
8032 Lisen (6861 Dacke - 201 Driv)

Hos Karin och Håkan i Granhammar

Foto: Kristina Torén

Fler bilder från Gårdsmejeri Ostbiten

B-post Porto betalt

~~Avs: Svensk Fjällrasavel
c/o Kristina Torén
Stagneliusvägen 23 VI
112 59 Stockholm~~

*Nu har vi fått nog av besökare i hagen för idag, nu går vi...
Kvigor och sin-kor hos Karin och Håkan i Granhammar.
Foto: Kristina Torén*

Detta material har delvis
finansierats med EU-medel